

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

10 (3) 2023

<https://doi.org/10.46868/atdd.2023>

Derleme Makalesi | Review article

Geliş tarihi | Received: 25.04.2023

Kabul tarihi | Accepted: 20.05.2023

Yayın tarihi | Published: 25.06.2023

Ahmet Kan

<https://orcid.org/0009-0006-5924-6218>

Assistant Principal, Kocaalan Secondary School, Diyarbakır-Türkiye, ahmetkan2121@gmail.com

Mehmet Sait Ateş

<https://orcid.org/0009-0008-8916-340X>

Teacher, Vali Kurt İsmail Paşa Secondary School, Diyarbakır-Türkiye, hocamemet73@gmail.com

Ömer Faruk Ortaç

<https://orcid.org/0009-0009-2259-6398>

Teacher, Bağlar İmam Htip Secondary School, Diyarbakır-Türkiye, tchrofo@hotmail.com

Abduselam Cican

<https://orcid.org/0009-0004-3329-003X>

Principal, Ahmedi Hani High School, Diyarbakır-Türkiye, acican021@gmail.com

Orgun Hakkı Öztürk

<https://orcid.org/0000-0002-3417-1030>

Assistant Principal, Ahmedi Hani High School, Diyarbakır-Türkiye, orkunhozturk@gmail.com

Yusuf Ülgen

<https://orcid.org/0009-0002-5882-2878>

Principal, Barbaros Primary School, Diyarbakır-Türkiye, yusufgulgen@gmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Kan, A., Ateş, M., S., Ortaç, Ö., F., Cican, A., Öztürk, O., H., ve Ülgen, Y. (2023). Birleştirilmiş Sınıflarda Karşılaşılan Problemler ve Olası Çözüm Önerileri Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Doküman Analizi İle İncelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (3), 713-730.

Birleştirilmiş Sınıflarda Karşılaşılan Problemler ve Olası Çözüm Önerileri Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Doküman Analizi İle İncelenmesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların doküman analizi ile incelenmesidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda 2012-2022 yılları arasında yürütülmüş olan toplam 20 lisansüstü tezi incelenmiştir. Bu amaç kapsamında birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan

problemler ve olası çözüm önerilerini inceleyen çalışmaların temel özellikleri ele alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Veri analiz yöntemi olarak nitel veri analiz tekniklerinden olan betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri ve olası çözüm önerileri ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesinde; araştırmacılar tarafından ilgili literatürden yararlanılarak geliştirilen 'Yayın İnceleme Formu' kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri ilgili yapılan lisansüstü çalışmalar ile ilgili en fazla tezin 2014 yılında yapıldığı ve araştırma türü olarak nicel araştırma yöntemlerinin tercih ettikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birleştirilmiş Sınıf, Öğrenci, Okul, Öğretmen

Examination of Postgraduate Studies on Problems Faced in Combined Classes and Possible Solution Suggestions by Document Analysis

Abstract

Purpose of this study is to examine the postgraduate studies on the problems faced in multigrade (the combined) classrooms and possible solution suggestions by document analysis. In line with the purpose of the study, a total of 20 postgraduate theses conducted between 2012-2022 were examined. Within the scope of this purpose, the main features of the studies that examine the problems faced in multigrade classes and possible solution suggestions are discussed. The document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. As a data analysis method, descriptive analysis technique, which is one of the qualitative data analysis techniques, was benefitted. In the examination of postgraduate studies on the problems of schools with multi-grade (the combined) and possible solution suggestions; 'Publication Review Form' developed by the researchers benefitting from the relevant literature was used. According to the study findings; It is seen that the most thesis in number related to the problems faced in multigrade classrooms and possible solution suggestions were made in 2014 and quantitative research methods were preferred as the research type.

Keywords: Combined Classroom, School, Student, Teacher

Giriş

Sınıf öğretmenleri genellikle, mesleki hayatlarının ilk yıllarında birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapmaktadır. Çünkü sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olan öğretmenlerin ilk atama yerleri çok yüksek oranda, kırsal kesim ve bu bölgelerde yer alan birleştirilmiş sınıflı okullar olmaktadır (Köksal, 2009). Yeni mezun öğretmenler hizmet öncesi lisans eğitiminde ne kadar nitelikli bir eğitim almış olsalar da göreve başladıklarında birleştirilmiş sınıf uygulamasına özgü bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Yıldırım, 2008). Birleştirilmiş sınıflı okullara atanan öğretmenlere, öğretmenlik görevinin yanında okul yönetimi görevi’de verilmektedir (Arslan, 2013). Mesleğinin ilk yıllarında birleştirilmiş sınıflara atanan ve göreve başlayan öğretmenlerin, nitelikli bir öğretim süreci yürütebilmeleri için hem duyuşsal olarak hazır hem de normal sınıflarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha farklı nitelik ve bilgilere sahip olmaları gerektiği ortadadır. Bu durum, hizmet öncesi sınıf öğretmeni yetiştirme sürecinin önemini ön plana çıkarmaktadır (Gürel, Çapar ve Kartal, 2014). Hizmet öncesi eğitimde “Birleştirilmiş sınıflarda öğretim” dersini seçmeli olarak alan öğretmenler, bu dersi sadece teorik olarak aldıkları ve uygulama fırsatı bulamadıkları için birleştirilmiş sınıflarda tecrübesiz ve deneyimsiz kalmakta ve sınıfın bir bölümüyle ders işlerken diğer bölümünün çalışmalarını planlamakta güçlük çekmektedir (Açan, 2015). Yaşanan bu sorunlara rağmen sınıf öğretmenliği lisans programı seçmeli dersleri arasında yer alan “Birleştirilmiş sınıflarda öğretim” dersinin zorunlu ders kapsamından çıkarılması, öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflarla ilgili bilgi düzeylerini, farkındalıklarını ve uygulama deneyimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, ilk atanan öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıflarda çalışmaları öğretimin niteliğinin azalacağı düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, birleştirilmiş sınıf konusunda birçok çalışma yapıldığı görülmektedir (Albayrak, Duysak ve Türkmen, 2018; Bayar, 2009; Yener ve Alpaltun, 2011; Aybek ve Aslan, 2014; Dursun, 2006; Erdem, Kamacı ve Aydemir, 2013; Özben, 2000; Summak, Summak ve Gelebek, 2011; Sağ, Savaş ve Sezer, 2009; Adanur, 2019; Coşkun ve Çetinkaya, 2018; Coşkun, 2018; Karaman, 2006; Palavan, 2007). Bu sınıflar özellikle kırsal kesimde yer alan köy ve kasabalarda sıklıkla görülmektedir. Üstelik görev yapan öğretmenler çoğunlukla meslek yaşamlarının başındadır ve yeterli öğretmenlik deneyimine sahip değildirler (Karakuş, 2016). Bu bağlamda, Türkiye’de, birleştirilmiş sınıflar üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların ve bu çalışmaların sonuçlarının ortaya konulmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle, lisansüstü araştırmalara ve sonuçlarına ilişkin olarak ortaya konulacak bulgu ve sonuçların, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere ya da birleştirilmiş sınıflar üzerine çalışma yapmayı planlayan araştırmacılara sunulması

mümkün olacaktır. Böylece birleştirilmiş sınıf odaklı çalışma ve araştırmalar doğru problemler üzerine odaklandırılabilir. Araştırmanın, literatüre katkı sunacağı ve birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 2189 öğretmenlere şık tutacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri ve olası çözüm önerileri üzerine yapılan lisansüstü tezleri, yıllara, araştırma konusu, araştırma yöntemi, çalışma grubu, katılımcı sayısı, veri toplama araçları ve araştırma önerileri açısından incelemektir.

2.1. Birleştirilmiş Sınıf

Kırsal kesimlerde varlığını devam ettiren birleştirilmiş sınıf farklı yaş ve sınıf düzeyindeki çocukların aynı sınıfta tek öğretmen tarafından yönetilmesiyle oluşan sınıf biçimidir. Bu okullar; kırsal yerleşim yeri olan köyler, mahalleler ve mezralarda devletin eğitim görevini yerine getirmesine ve burada yaşayan öğrencilerin eğitim görmelerine imkân sağlamak için açılmıştır (Abay, 2006). Bir ilköğretim okulu bünyesinde tüm sınıfların birleştirilerek okulda okuyan bütün öğrencilerin bir sınıfta toplanmasına birleştirilmiş sınıf denir (Doğan, 2000). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere birleştirilmiş sınıflı okullar; kırsal yerleşim yerlerinde varlığını devam ettiren, eğitimöğretim faaliyetlerinin tek öğretmen rehberliğinde farklı yaş ve sınıf düzeyindeki çocuklardan oluşturulmuş bir grupla sürdürüldüğü okullardır.

2.3. Birleştirilmiş Sınıfın Ortaya Çıkma Nedenleri

Birleştirilmiş sınıf uygulaması cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen sayısının azlığı ve köy okullarındaki derslik sayısının yetersizliği gibi nedenlerden ötürü ortaya çıkmış ancak sonraki yıllarda başlayan köyden şehre göç hareketleri köy nüfusunu azaltmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının çeşitli proje ve politikaları sayesinde öğretmen eksikliği ve derslik ihtiyacı büyük ölçüde giderilmiştir. Ancak köyden şehre göçün sonucunda öğrenci sayısının eksikliği sorunu ortaya çıkmış ve bu sorunun önüne geçilememiştir. Hatta günümüzde varlığını devam ettiren birleştirilmiş sınıflı okullarda birden fazla derslik bulunmaktadır. Fakat öğrenci sayısının azlığı nedeni ile bu derslikler kullanılmamaktadır (Aybek ve Aslan, 2014). Türkiye’de derslik sayısının azlığından kaynaklan birleştirilmiş sınıf uygulaması, öğretmen ve öğrenci sayısının azlığından kaynaklanan sorunlara göre daha azdır. Bu uygulamaya en çok neden olan durum öğrenci sayısının azlığıdır (Wu, Chen ve Shieh, 2010). Öğretmen sayısının azlığı da birleştirilmiş sınıf uygulamasının ortaya çıkmasında önemli bir nedendir. Örneğin; öğrenci sayısı yaklaşık 40 olan bir köye 3 derslik yapmak yerine 1 derslik yapılması ve bu okula üç öğretmen yerine bir öğretmen görevlendirmesi yine öğrenci sayısı 60-70 olan bir köye 5 derslik yapmak yerine 3 derslik yapılması ve beş öğretmen yerine iki ya da üç öğretmen

görevlendirilmesi daha ekonomiktir (Köksal, 2005, s. 8). Bu avantaja rağmen köy okullarının çalışma şartları ağır olduğundan öğretmenlerin çeşitli nedenlerle il ve ilçe merkezlerine atamaları yapılmaktadır. Bu nedenler; eş durumu ataması, sağlık özrü ve normal tayin hakkıdır. Böyle durumlarda köy okullarının öğrenci sayısı bağımsız sınıf oluşturmak için yeterli olsa da öğretmen yetersizliği nedeniyle birleştirilmiş sınıf uygulamasını zorunlu kılmaktadır (Gözler, 2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasının ortaya çıkma nedenlerinden biri de derslik yetersizliğidir. Öğrenci sayısının fazla olduğu köylerde bağımsız sınıf oluşturmak için yeterli derslik olmaması birleştirilmiş sınıf uygulamasının yapılmasına neden olmaktadır. Örneğin öğrenci sayısı bağımsız dört sınıf olacak şekilde yeterli olabilir. Ancak bu okulda dört derslik yerine iki ya da üç derslik olması durumunda sınıfların birleştirilmesine neden olmaktadır. Öztürk (2005, s. 17), birleştirilmiş sınıfların var olmasını ve varlığının devam ettirmesini dört nedene bağlamıştır. Bunlar:

- ✚ Öğretmen eksikliği,
- ✚ Öğrenci sayılarının yetersiz olması,
- ✚ İklim ve ulaşım şartları,
- ✚ Öğrenci azlığı.

Little (2004), UNESCO'nun 2005 Herkes İçin Eğitim (EFA) raporunda birleştirilmiş sınıflarda öğretim yapılmasını şu on nedene bağlamıştır:

- ✚ Nüfusun az olduğu yerleşim yerlerinde yer alan okullarda okuyan tüm sınıf kademelerindeki öğrencilerin bir ya da iki öğretmen sorumluluğunda olması,
- ✚ Aynı okul binasında müstakil sınıf ve birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin bulunması,
- ✚ Önceden normal öğretim yapılan okullarda öğretmen ve öğrenci sayısının azalması,
- ✚ Nüfusun ve öğrenci sayısının fazla olmasına rağmen yeterli sayıda öğretmen olmaması,
- ✚ Velilerin çocuklarını bazı nedenlerle popüler okullara göndermeleri sonucunda popülerliği az olan okullardaki öğretmen ve öğrenci sayısının azalması,
- ✚ Bir sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenci sayısının, resmiyette yer alan sınıf mevcudunu aşması sonucunda bazı öğrencilerin diğer sınıf kademelerinde okuyan öğrencilerle birleştirilmesine gerek duyulması,
- ✚ Geniş sınıf düzeyi ve yaş aralığı olan öğrencileri kapsayan, öğretmenlerin öğrenim

görecek öğrencilerin bulunduğu bölgeye taşınmasıyla oluşan gezici okul uygulaması,

- ✚ Görev yerlerine gitmeyen öğretmen sayısının fazlalığı ve yapılan düzenlemelerin öğretmen eksikliğini gidermede yetersiz kalması,
- ✚ Okulda normal öğretimi destekleyecek kadar resmi öğretmen sayısı olmasına rağmen çeşitli nedenlerden dolayı öğretmen sayısının yetersiz olması, 10. Okulların bazılarının müfredat ve pedagojik reform gibi nedenlerle sınıflarını birleştirmesidir.

Tüm bu doğrultuda bu çalışmanın amacı birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri ilgili 2012-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerin genel karakteristik özelliklerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Veri türlerine göre dağılımı nasıldır?
3. Araştırma desenlerine göre dağılımı nasıldır?
4. Örneklem türlerine göre dağılımı nasıldır?
5. İşlenen konularına göre dağılımı nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, “*Doküman İnceleme Yöntemi*” kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırılması planlanan konular hakkında bilgi içeren yazılı ve sözlü materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman inceleme yöntemi ile yapılan bu çalışma, araştırılması planlanan konular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi ile gerçekleşmektedir (Can, 2014).

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri birleştirilmiş birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri ilgili 2012-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerden edinilerek oluşturulmuştur. Tezlerden tespitinde “Ulusal Tez Merkezi” veri tabanı üzerinde tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda 20 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Tezleri incelemek üzere araştırmacılar tarafından bir tezler ile ilgili bilgiler “*Tez Bilgileri Toplama*

Formu” geliştirilmiştir. Daha sonra incelemeye dâhil edilen tezler alan uzmanı tarafından inceledikten sonra elde ettiği bilgileri bu forma yazmıştır. Lisansüstü çalışmaların bilgilerini toplama işlemi tamamlandıktan sonra araştırmacı diğer yaptığı çalışmaları da kontrol ederek olası hataların önüne geçilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Nitel araştırma literatüründe kullanılan inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik kavramları, nicel araştırmalarda kullanılan iç geçerlik, dış geçerlik, güvenilirlik ve nesnellik kavramlarına karşılık gelmektedir. Geçerlik sağlanmasında ve güvenilirlik hesaplamalarında değerlendirmeye alınan tezlerin araştırmacıların görüş birliğine dayalı olarak analiz edilmesine dikkat edilmiştir. Bu noktada eğitim bilimleri alanında doktora derecesine sahip bir alan uzmanından yardım alınmıştır. Araştırmacı tarafından analiz edilen tezler; çalışmanın yıllarına, veri türlerine, araştırma yöntemlerine, örneklem türüne göre, birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri ile ilgili 2012-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezler ile ilgili temalarında kategorilendirilmiştir. İşlemler sürecinde araştırmacılar inceledikleri tez ile ilgili genel bir değerlendirmede bulunmuştur. Daha sonra, tezlerin belirlenen kategorilerde dikkatli bir şekilde incelenerek veri girişi yapılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırma sonuçlarının toplanan verilerle tutarlı olduğunu (güvenilirlik) ortaya çıkarmak için uzman analizi, araştırmacının konumu ve denetim stratejileri kullanılmaktadır (Can, 2014).

3. Bulgular ve Yorum

Türkiye’de birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların ile ilgili 2012-2022 yıllarında araştırmaya dahil edilen çalışmaların alt problemlerine ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır. Bu alt problemlerde çalışmaların yıllara, veri türlerine göre, araştırma desenlerine, örneklem türlerine ve büyüklüğüne son olarakta temalarına göre dağılımının tespit edilmesi hedeflenmiş ve bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 2. Yıllara Göre Dağılım

<i>Yıllar</i>	f	%
2012	2	10,0
2013	2	10,0
2014	4	20,0
2015	2	10,0
2016	1	5,0
2017	1	5,0
2018	1	5,0
2019	1	5,0
2021	1	5,0
2022	1	5,0
Toplam	20	100,0

Tablo 2 incelendiğinde birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri üzerine yapılan çalışmaların en fazla 2014 yılında (f=4; %20,0), en az ise 2016, 2017 yıllarında, 2018, 2019, 2021 yıllarında (f=1; %5,0) olduğu görülmektedir. Sırasıyla 2012, 2013 (f=2; % 10,0) çalışmaların yapıldığı tabloda görülmektedir.

Tablo 3. Veri Türlerine Göre Dağılım

<i>Veri Türleri</i>	f	%
Nicel	12	60,0
Nitel	5	25,0
Karma	3	15,0
Toplam	20	100,0

Tablo 3 incelendiğinde çalışmalarda en fazla nicel yöntem türünün tercih edildiği görülmektedir. Nicel çalışmalar (f=12; %60,0), nitel çalışmalar (f=5; %25,0), karma çalışmalar (f=3; % 15,0) dır.

Tablo 4. Araştırma Desenine Göre Dağılım

Yöntem/ Araştırma Deseni	f	%
Betimsel Araştırma	5	25,0
Durum çalışması	4	20,0
Doküman İnceleme	2	10,0
Olgu bilim	2	10,0
İç içe geçmiş tek durum deseni (karma)	2	10,0
Literatür taraması (nitel)	2	10,0
Açımlayıcı sıralı (karma)	1	5,0
Tanıtıcı araştırma yöntemi (nitel)	1	5,0
Metasentez	1	5,0
Toplam	20	100

Tablo 4 incelenildiğinde çalışmalarda en fazla kullanılan araştırma deseninin betimsel araştırma (f=5, %25,0) olduğu görülmektedir. Çalışmalarda 4 durum çalışması (%20,0), 2 doküman analizi (%10,0), 2 olgu bilim (%10,0), 2 iç içe geçmiş karma desen (%10,0), 2 literatür taraması (%10,0), 1 açımlayıcı sıralı (%5,0), 1 tanıtıcı araştırma (%5,0), 1 meta sentez (%5,0) yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 5. Örneklem Türüne Göre Dağılımı

Yöntem/ Araştırma Deseni	f	%
Öğrenci	15	56,0
Öğretmen	3	18,0
Öğretmen- Öğrenci	5	14,0
Toplam	50	100

Tablo 5 incelendiğinde çalışmaların örneklem türlerine göre öğretmenler, öğrenciler ve okul öğretmen-öğrenciler şeklinde kategorilenmiş olduğu görülmektedir. Çalışmalarda ağırlıklı olarak öğrenciler (f=15; %75,0), katılımcı olarak tercih edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra öğretmen (f=3; %15,0) ve Öğretmen-öğrenci (f=5; %25,0), ile yürütülen çalışmalar bulunmaktadır.

Tablo 6. Birleştirilmiş sınıflı Okulların programından kaynaklanan sorunların Kod, frekans ve yüzdesi

Tema	Alt Temalar	Kodlar	f	%
Birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri	Eğitim programından kaynaklanan problemler	Zamanın yetmemesi	15	75,0
		Öğrenci başarı düzeyinin düşüklüğü	10	50,0
		Kaynak, araç ve gereçlerden yeterince yararlanamaması	15	75,0
		Öğretmen bilgi yetersizliği	10	50,0
		Ders dışı etkinlik sürelerinin ve sosyal ortam sürelerinin planlanamaması	10	50,0

Tablo 6 incelendiğinde çalışmalardan elde edilen verilere göre birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri alt tema (eğitim programından kaynaklanan problemler) ve 5 kod olarak ayrılmıştır. Alt temaya ait kodlar, frekansları ve yüzdeleri tabloda sunulmuştur. Eğitim programından kaynaklanan problemler arasında en sık karşılaşılan “zamanın yetmemesi”, “kaynak, araç ve gereçlerden yeterince yararlanamaması” (f=15; %75) dir. Diğer alt temalar normal dağılım göstermektedirler.

7. Birleştirilmiş sınıflı Okulların donatım durumlarından kaynaklanan sorunların Kod, frekans ve yüzdesi

Tema	Alt Temalar	Kodlar	f	%
Birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri	Okul donatım durumları	Okulların fizikî yetersizliği, (bilgi teknoloji, kütüphane, laboratuvar, çok amaçlı salon)	12	60,0
		Okulun cazibe merkezi olamaması,	10	50,0
		Okulun hala elektrik, su ve telefonun bulunmayışı	9	45,0
		Kalorifer vs eksikliği	5	25,0
		Oyun alanların yetersizliği	2	10,0

Tablo 7 incelendiğinde çalışmalardan elde edilen verilere göre birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri, alt tema (Okul donatım durumları) ve 5 kod olarak ayrılmıştır. Alt temaya ait kodlar, frekansları ve yüzdeleri tabloda sunulmuştur. Okul donatım durumları arasında en sık karşılaşılan problemler “okulların fizikî yetersizliği, (bilgi teknoloji, kütüphane, laboratuvar, çok amaçlı salon)” (f=12; %60) dir. En az karşılaşılan ise “oyun alanların yetersizliği” (f=2; %10) dir.

8. Birleştirilmiş sınıflı Okulların Aile durumlarından kaynaklanan sorunların Kod, frekans ve yüzdesi

Tema	Alt Temalar	Kodlar	f	%
Birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri	Aile durumları	Okul-aile ilişkilerinin zayıf olması	12	60,0
		Model olabilecek insanların azlığı,	8	40,0
		İletişimsizlik sorunları, ailelerin yeterince takip etmemeleri	10	50,0
		Bilginin eğitime (Davranışa) dönüştürülmesine çalışılmaması,	10	50,0
		Okula ilgisizlik	11	55,0

Tablo 8 incelendiğinde çalışmalardan elde edilen verilere göre birleştirilmiş sınıflı okulların problemleri, alt tema (aile durumları) ve 5 kod olarak ayrılmıştır. Alt temaya ait kodlar, frekansları ve yüzdeleri tabloda sunulmuştur. Aile durumları arasında en sık karşılaşılan problemler “Okul-aile ilişkilerinin zayıf olması” (f=12; %60) dır. En az karşılaşılan ise “Model olabilecek insanların azlığı,” (f=8; %40) dır.

Tablo 9. Birleştirilmiş sınıflı okulların problemlerine yönelik çözüm önerileri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	f	%
Birleştirilmiş sınıflı okulların problemlerine yönelik çözüm önerileri	Eğitime yönelik çözüm önerileri	Daha fazla zaman ayrılması	15	75,0
		Okullara kırtasiye ödeneklerin verilmesi	10	50,0
		Öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerin verilmesi	12	60,0
	Okul donatımına yönelik çözüm önerileri	Dersliklerin artırılması	11	55,0
		Okullara donatım ödeneklerin verilmesi	10	60,0
		Okul onarımlarının yapılması	16	80,0
	Aile durumuna yönelik çözüm önerileri	Okul aile işbirliğinin artırılması	8	40,0
		Ailenin eğitim-öğretime dâhil edilmesi	7	35,0

Tablo 9 incelendiğinde çalışmalardan elde edilen verilere göre birleştirilmiş sınıflı okulların problemlerine yönelik olası çözüm önerileri, üç alt tema (eğitime yönelik, okul donatımına yönelik ve aile durumuna yönelik çözüm önerileri) ve 8 kod olarak ayrılmıştır. Alt temaya ait kodlar, frekansları ve yüzdeleri tabloda sunulmuştur. Eğitime yönelik çözüm önerileri alt temasında en sık karşılaşılan kod “Daha fazla zaman ayrılması” (f=15; %75) dır. En az karşılaşılan ise kod ise “Okullara kırtasiye ödeneklerin verilmesi” (f=10; %50) dır. Okul donatımına yönelik çözüm önerileri alt temasında en sık karşılaşılan kod “Okul onarımlarının yapılması” (f=16; %80) dır. En az karşılaşılan ise kod ise “Okullara donatım ödeneklerin verilmesi” (f=10; %50) dır. Aile durumuna yönelik çözüm önerileri alt temasında en sık karşılaşılan kod “Okul aile işbirliğinin artırılması” (f=8; %40) dır. En az karşılaşılan ise kod ise “ailenin eğitim-öğretime dâhil edilmesi” (f=7; %35) dır

Tartışma ve Sonuç

Yapılan çalışma 2012-2022 yılları arasında birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri konusunda yayınlanan lisansüstü tezler araştırılmıştır. Araştırma bulguları tablolar şeklinde aktararak sunulmuştur. Bulgulara göre alanyazında yer alan birçok çalışmanın sonuçlarının paralel ilerlediği görülmektedir.

- ✚ Birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri üzerine yapılan çalışmalar en çok 2014 yılında birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerilerin gündemde ciddi yer yapmıştır. 2014 yılında birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri ile alakalı çalışmaların çoğalmasında gündemde ciddi yer edinmesi ile ilgili olabilir.
- ✚ Çalışmaların veri türlerine göre dağılımında daha çok nitel çalışma türünün tercih edildiği görülmüştür.
- ✚ Çalışmaların araştırma deseni incelendiğinde en fazla kullanılan araştırma deseninin betimsel araştırma ön plana çıktığı saptanmıştır.
- ✚ Örnekleme türüne göre çalışmalar incelendiğinde en çok öğrenciler daha sonra öğretmenler- öğrenciler şeklinde olduğu görülmektedir.
- ✚ Çalışmaların temalarında elde edilen verilere göre incelendiğinde, eğitim programından, okul donatım durumlarından ve aile durumlarından kaynaklanan problemler ve çözüm önerileri şeklinde üç alt tema ön plana çıktığı görülmüştür.

Araştırılan çalışmalara bakıldığında birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerileri konusuna yönelik çalışmalarda artan bir eğilimin olduğu görülmektedir. Türkiye’de “Birleştirilmiş Sınıflarda Karşılaşılan Problemler ve Olası Çözüm Önerileri” kapsamında yapılan lisansüstü tezleri, yıllarına, araştırma konusu, araştırma yöntemi, çalışma grubu, katılımcı, veri toplama araçları ve araştırma önerileri açısından incelemeyi amaçladığımız bu çalışmada, birleştirilmiş sınıf konusunda yapılan 20 lisansüstü tez çalışmasının tamamı yüksek lisans düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Güler ve Aygün (2019) birleştirilmiş sınıf konusunda yapılan 29 tezi incelemiş ve bu tezlerden doktora düzeyinde çalışmanın olmadığı tespit etmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de birleştirilmiş sınıf konusunda doktora düzeyinde çalışmanın olmaması sadece yüksek lisans düzeyinde tez yapıldığı ön plana çıkmaktadır. Türkiye’deki eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olan ve devamlılığı sürecek olan birleştirilmiş sınıf uygulamasının, doktora eğitimi süreçlerinde çok

dikkat çeken konular arasında olmadığı söylenebilir. Oysa ki, birleştirilmiş sınıflarda yaşanan sorunların üstesinden gelmek amacıyla doktora düzeyinde yapılmış problem çözebilen ve katkı sağlayabilen deneysel çalışmalara ve eylem araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Birleştirilmiş sınıf konusunda yapılan tez çalışmaları, özellikle 2009 yılından itibaren artış gösterirken 2016 ile 2018 yılları arasında azalmıştır. Güler ve Aygün (2019) de tez çalışmalarında 2015 yılından sonra bir düşüş yaşandığını dile getirmiştir. Lisansüstü tez araştırmalarının konuları incelendiğinde en çok zamanın yetmemesi, öğretim sürecinde yaşanan sorunların olduğu belirlenmiştir. Genel anlamda tezler 15 farklı konu hakkında yapılmış olduğu söylenebilir. Tez konularının genelde öğrencilere yönelik olması, çalışma grubu ve örneklerde ağırlıklı öğrencilerin yer alması birleştirilmiş sınıfların durumlarından kaynaklanabilir. Albayrak, Duysak ve Türkmen'in (2018) araştırma sonuçlarına göre, birleştirilmiş sınıflı okullarda öğrenci her konuda temel etkidir. Okuldaki öğretmen sayısının az ve öğretmene düşen sorumluluğun çok olmasından dolayı tezlerde genellikle öğrencilere yönelik çalışmalar yapılmış olabilir. Diğer yandan, tez araştırmalarında veri toplama araçlarında en çok anketin kullanıldığı belirlenmiş ve bu durum tezlerde kullanılan araştırma desenleriyle tutarlılık göstermektedir. Çünkü lisansüstü tezlerde en çok tarama deseni kullanılmıştır. Lisansüstü tezlerde verilen öneriler; daha fazla zaman ayrılması okullara kırtasiye ödeneklerin verilmesi, öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerin verilmesi, dersliklerin artırılması, okullara donatım ödeneklerin verilmesi, okul onarımlarının yapılması, okul aile işbirliğinin artırılması ve ailenin eğitim-öğretime dâhil edilmesine yönelik öneriler başlıkları altında gruplanmıştır. Tezlerde en çok, öğretmenlerin yaşadıkları problemlerin azaltılmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Birleştirilmiş sınıfla ilgili yapılan birçok araştırmada da birleştirilmiş benzer öneriler dile getirilmiştir. (Albayrak, Duysak ve Türkmen, 2018; Göksoy, Arıcan ve Eriş, 2015; Kaya ve Taşdemirci, 2005; Kılıç ve Abay, 2009; Yıldız ve Köksal, 2009). Gürel, Çapar ve Kartal (2014) ile Palavan ve Göçer (2017), birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitime katılmak için gönüllü oldukları ancak böyle bir eğitime hiç katılmadıklarını ortaya koymuştur. İnce ve Şahin (2016) de hizmet içi eğitimlerin uygulamaya dönük olmamasının öğretmenlerin mesleki doyumsuzluk yaşamalarına neden olduğunu tespit etmiştir. Sonuç olarak, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitim uygulamalarının, doğrudan uygulama ağırlıklı olmasının önemli olduğu ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları çözmelerini destekleyerek gelişimlerini sağlayacağı görülmüştür. Diğer yandan, öğretmenlere yönelik önerilerden biri de birleştirilmiş sınıflara donatım ödeneklerin verilmesidir (Albayrak, Duysak ve Türkmen, 2018; Dursun, 2006; Gürel, Çapar ve Kartal, 2014; Özben, 2000; Yener ve Atalay, 2018). Lisansüstü tezlerin

okul şartlarına yönelik önerilerinde araç-gereç eksiklerinin giderilmesi ön plana çıkmaktadır. İlgili makaleler incelendiğinde birçok çalışmada da birleştirilmiş sınıflı okulların araç-gereç eksikliklerinin bulunduğu ve bu eksikliklerin giderilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Dursun, 2006; Döş ve Sağır, 2006; Kaya ve Taşdemirci, 2005). Çünkü her sınıf düzeyinin farklı öğretmenlerle eğitim gördüğü bağımsız sınıflı okullarda yürütülen öğretim faaliyetlerine kıyasla, birleştirilmiş sınıflarda ödevli ve öğretmenli derslerin aynı sınıfta yürütülmesi materyal ihtiyacını ön plana çıkarabilmekte ve bu tür eksiklikler öğretmenin işini güç hale getirebilmektedir. Okullara yönelik önerilerden bir diğeri ise birleştirilmiş sınıflı okulların onarımlarının yapılmasıdır (Gürel, Çapar ve Kartal, 2014; Özben, 2000; Palavan ve Göçer, 2017). Öğretim sürecine yönelik öne çıkan diğer öneriler ise daha fazla zaman ayrılmasıdır. Fakat Dursun (2006) birleştirilmiş sınıflarda seviye gruplarının zor oluşturulduğunu belirtirken, Aybek ve Aslan (2014) da birinci sınıflara daha fazla zaman ayrılmasının zorluğuna dikkat çekmiştir. Araştırmanın diğer bir bulgusu olan velilere yönelik öneriler kısmında velilerle iletişimin artırılması önerilmektedir. Kısa vadede hayata geçirilmesi zor olan bir öneri olduğu düşünülmektedir. (Albayrak, Duysak ve Türkmen, 2018; Kaya ve Taşdemirci, 2005; Kılıç ve Abay, 2009). Sonuç olarak, birleştirilmiş sınıf uygulamaları birçok ülkenin olduğu gibi Türkiye'nin bir gerçeğidir ve birleştirilmiş sınıf öğretmenleri genellikle yeni mezun, tecrübesiz öğretmenlerdir. Birleştirilmiş sınıfın öğretim şeklinden dolayı, birleştirilmiş sınıf öğretmenleri bağımsız sınıf okutan öğretmenlere kıyasla farklı niteliklerle donanmış olması gerekir. Bu durum hem öğretmen yetiştirme programının (sınıf öğretmeni) hem de hizmet içi eğitimin (sınıf öğretmenlerine yönelik) önemini artırmaktadır. İncelenen birçok lisansüstü tezlerde öğretmen adaylarına birleştirilmiş sınıflı okulları görme, deneyimleme şansı verilmesi için uygulama okullarının bu tür okullardan seçilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Buna ek olarak, Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim dersinin nicelik ve nitelik bakımından zenginleştirilmesi önerilmiştir. Bu önerilere rağmen sınıf öğretmenliği 2018 lisans programından ilgili ders zorunlu dersler kapsamında kaldırılarak seçmeli dersler arasında yerini almasının yanlış olduğu ve ülke gerçekleriyle bağdaşmadığı düşünülmektedir. Ayrıca, birleştirilmiş sınıf öğretmenliği maddi şartlar (maaş, ders ücreti) açısından desteklenir ve bu alanda görev yapmak isteyen öğretmenlere uygulama ağırlıklı ek hizmet içi programları tamamlama sorumluluğu getirilirse profesyonel bir anlayışla nitelikli eğitim yapılmasının sağlanabileceği düşünülmektedir. Çalışma sonuçlarına göre şu önerilere yer verilebilir:

- ✚ Birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemlerin aşılması öğretmenlerin bu alandaki yeterliliğine bağlıdır. Düzenlenecek hizmet içi seminerler ile öğretmenlere

içerik bilgisi ve mesleki bilgi açısından gerekli destek sağlanmalıdır.

- ✚ Birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler ve olası çözüm önerilerini ilgilendiren aile, öğretmen ve yönetici işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır.
- ✚ 2012 yılı itibariyle değerler eğitimi ile ilgili dergilerde yayınlanan makalelerin incelenmesi araştırmacılara önerilebilir.
- ✚ Değerler eğitimi ile ilgili daha kapsamlı nicel veya nitel çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Abay, S. (2006). *Birleştirilmiş sınıflarda sosyal bilgiler öğretimindeki sorunlar*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Açan, M. (2015). *Birleştirilmiş Sınıfta İlk Okuma Yazmayı Öğrenme ve Öğretme Sürecinin Betimlenmesi: Bir Durum Çalışması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Albayrak, O., Duysak, A. ve Türkmen, A. (2018). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Birleştirilmiş Sınıflı Okul Ziyareti Yapmalarının Onların Bu Okullara Yönelik Algıları Üzerindeki Etkileri (Rize Örnekleme). *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 187-205.
- Arslan, C. (2013). *Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okullarında Görev Yapan Müdür Yetkili Öğretmenlerin Yönetimle İlgili Sorunlarının İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, A. R. (2000). *Birleştirilmiş sınıflarda eğitim öğretim*. Selim Ofset.
- Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57.
- Gelebek, S. (2011). Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacılık Temelli Yeni İlköğretim Programının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi (Kilis İli Örneği) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Göksoy, S., Arıcan, K. ve Eriş, H. M. (2015). Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullarda Görevli Öğretmenlerin Stres Düzeyleri. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 92-106.
- Gözler, A. (2009). *Birleştirilmiş Sınıflı Okulların Yönetim Problemleri ve Çözüm Önerileri* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Güler, T. ve Aygün, M. (2019). Türkiye’de Birleştirilmiş Sınıflarla İlgili Yapılan Lisansüstü Tezler. *Milli Eğitim Dergisi*, 48 (222), 5-32.
- Gültekin, M. (2009). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

- Gürel, N., Çapar, D., Kartal, S. (2014). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Nitel Bir Araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 11, (1), 1056-1076.
- İnce, N.B. ve Şahin, A. E. (2016). Birleştirilmiş ve Bağımsız Sınıflarda Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Doyum ve Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 391- 409.
- Kaya, K. ve Taşdemirci, E. (2005). Birleştirilmiş Sınıflar İle Bağımsız Sınıflarda İlk Okuma Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırmalı İncelemesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 1-26.
- Kılıç, D. ve Abay, S. (2009). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Öğretmenlerin Öğrenme-Öğretme Sürecinde Karşılaştığı Problemlere İlişkin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 623-654.
- Köksal, K. (2005). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim* (3. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Köksal, K. (2009). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim* (5. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Little, A. W. (2004). *Learning and teaching in multigrade settings*. Paper Prepared For the UNESCO 2005 EFA Monitoring Report.
- Özben, K. (2000). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (8), 162-171.
- Öztürk, H. İ. (2005). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Lisans Yayıncılık.
- Palavan, Ö. ve Göçer, V. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Birleştirilmiş Sınıflarda Karşılaştıkları Problemler (Malatya İl Örneği). *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 69-96.
- Wu, H., Chen, H. K. ve Shieh, J. (2010). Evaluating performance criteria of employment service outreach program personnel by DEMATEL Method. *Expert System with Applications*, 37, 5219–5223.
- Yener, Y. ve Atalay, F. (2018). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Birleştirilmiş Sınıf ve Birleştirilmiş Sınıf Öğretmeni Kavramlarına Yönelik Metaforik Algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3), 1822-1840.

- Yıldırım, M. (2008). *Birleştirilmiş Sınıflarda Ses Temelli Öğretim İle İlk Okuma Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Yıldız, M. ve Köksal, K. (2009). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 1-14.